Цана асобнага нумару 20 гр.

Opłatę pocztową uiszczono ryczałtem.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі:
Вільня, Віленская вул. 12—6
(Wileńska 12. m. 6)
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. што[illegible]
дня, апрача сьвяточных [illegible]
Адміністрацыя [illegible]
Падпіска на адзін ме[illegible]
хаты 1 зл. 50 гр. Дл[illegible]
даражэй. Перамена [illegible]

Праца

Выходзіць два разы у тыдзень.

Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукаван. залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грошы і на 4 стр. 15 гр. за радок пэтыту ў 1 шпальту.

№ 3 Вільня, Субота 12-га лістапада 1927 г. Год I

Дэмаралізацыя.

Апошнія зьезды Паўлюкевічаўскіх і Умястоўскіх шопак высунулі на чаргу дня адно прыкрае ў беларускім жыцьці зьявішча, якое так ці інакш мусіць быць абгаворана. Калі на першы зьезд былі ашуканчым способам зацягнены некалькі радных з вясковых самаўрадаў, то на другім была заўважана прысутнасьць некатарага ліку людзей з г. зв. інтэлігенцыі.

У ўмовах нормальнага г. зв. дэмократычнага ладу такое зьявішча нікога не павінна было-б дзівіць. Кожны знаходзіць сабе парасольчык, якім закрываецца ад сонца. Але ў умовах нашага жыцьця гэтае зьявішча наводзіць трошкі на іншыя разважаньні. Не для каго не зьяўляецца сакрэтам, што абодва „дзеячы" — нішто іншае, як звычайныя палітычныя рыбаловы, якія ня лічацца нікім за беларусаў, прышлі абодва „з чужога берага", каб налавіць рыбы ў закаламучаных варожымі стыхіямі беларускіх водах. Не для каго не зьяўляецца сакрэтам, што абодва яны ёсьць агентамі польскай буржуазіі і абшарніцтва, а значыць—працуюць на карысьць урадовай палітыкі, якая, што таксама не зьяўляецца не для кога сакрэтам, ідзе ў разрэз ня толькі з інтарэсамі беларускіх працоўных гушчаў, а і ўсяго беларускага адраджэньня наагул. Даказваць гэта фактамі—зьяўлялася-б простым чарпаньнем рэшатам мора. Не зьяўлялася ўсё гэта сакрэтам і для тых радных і для „інтэлігенцыі", якія пашлі на гэтыя зьезды. Яны раскошна ведалі, куды ідуць, і аднак—пашлі.

Гэта прыкрае зьявішча стаіць таксама ў сувязі з такім прыкрым фактам, як палітычнае самагубства, перапалохоных і самазрокшыхся паслоў б. Партыяў — Беларускай Сялянска-Работніцкай Грамады — п. Сабалеўскага — і да тога здэгенараванай г. зв. „французскай" фракцыі N. P-ch (Бон, Шакун і Шапэль), якія цяпер круцяцца, як мурахі ля банкі, шукаючы праходу да салодкага ім мёду—дастаньня новых пасольскіх мандатаў. Сюды трэба было-б далучыць некалькі, праўда, нялічных фактаў, „ціхага" пераходу некаторых асобаў, не валадаючых такімі гучнымі тытуламі.

Імя гэтаму зьявішчу — *дэмаралізацыя, распуства*! Закрываць яго ня можна і непатрэбна.

Бязумоўна, першаю прычынаю, паслужыўшаю асновай паўстаньня гэтага зьявішча—ёсьць тэрор, які, як Дамоклаў меч, павіс на валаску над краем, гатовы кожную сэкунду зваліцца на галаву тых, хто асьмеліцца паварушыцца. Трэба надзвычайнай арганізованасьці, дысцыплінованасьці, выдзержкі, каб выстаяць пад гэтым мячом, не зварухнуцца. Беларускія працоўныя масы самым бліскучым способам даказалі ўсё гэта і толькі частка інтэлігенцыі, і поўінтэлігенцыі ды „паслы" — зварушыліся... зварушыліся, упаўшы да ног і цалуючы іх у тых, хто гэты меч дзяржыць у руках.

Другою прычынаю, выклікаўшай успомненае зьявішча, ёсьць проста немагчымае тамаваньне беларускага адраджэнскага руху з боку ўрадовых чыньнікаў, нежаданьне здаволіць навет мінімальных, навет прымітыўных патрэбаў беларускага адраджэнскага руху, дзякуючы чаму цэлы кадр мясцовых сілаў выкінены за борт жыцьця на вуліцу, мусіць галадаваць, жабраваць, паміраць ня толькі духова, а і фізычна.

Гэтыя абедзьве прычыны, дапаўняючыя адна другую, пры надзвычайным напружаньні сілаў арганізаванага народу, не змаглі замуціць яго. Грознае маўчаньне мільённых працоўных гушчаў, якія, як загадка сфінкса, стойка і рашуча глядзяць наперад перад сабою—зьяўляецца адказам на іх. Але, як мора выкідае нягодныя, непатрэбныя яму трэскі, так і тут выкінула мора працоўных — непатрэбных яму вырадкаў, якія пайшлі сьвядома на службу варожым народу стыхіям, пайшлі заціскаць разам з палітычнымі спэкулянтамі яшчэ цясьней пятлю на шыю беларускім працоўным гушчам.

Гаворачы аб радных, можна яшчэ дапусьціць пэўную ступень несьвядомасьці, палітычнай наіўнасьці і недасьпеласьці, недасьпеласьці ня у сэньсе неразуменьня таго, што прадстаўляе сабою Паўлюкевіч і яго банда (о, аб гэтым пэўна ведае кожная баба ў вёсцы), але ў сэньсе неразуменьня імі той маральнай і грамадзкай вагі вынікаў, якія за сабою цягне іх учынак. Па заявах прысутных — усе гэтыя радныя тлумачаць свой прыезд на зьезд проста — „хацелі праехацца да Вільні на ўрадовыя грошы, і галасавалі толькі дзеля таго, што баяліся апынуцца бяз грошай на паварот". Гэта паказвае ўсю паўнату іх палітычнай і грамадзкай недасьпеласьці і наіўнасьці, але ня скідае з іх адказнасьці, ня толькі за сваё паніжэньне, як грамадзян, але і за паніжэньне праз гэта тых мас, якія іх выбіралі ў самаўрады і імем якіх яны карысталіся. Хай-жа гэта ім паслужыць навукай на будучыню, каб не паніжаць ні сябе, ні свайго грамадзянства.

Але, калі гэта можам сказаць аб радных, прысутных на зьезьдзе Паўлюкевіча, дык аб інтэлігенцыі і паўінтэлігенцыі з-пад знаку Умястоўшчыны гэтага сквзаць нельга. У адносінах да іх трэба рэчы называць іх уласным імем... Гэта — такія-ж здэмаралізаваныя людзі, як і „павадыры", за якімі яны пайшлі. Гэта—людзі, для якіх прадажа сумленьня нічога не каштуе. Гэта — жменя вырадкаў, якія ўбачылі пах панскіх падачкаў, забыўшыся аб тым, што гэты пах, мізэрны, годны жалю; пах, прыгатаваны са сьлёзаў і крыві працоўнага народу!...

„Інтэлігентаў", розных „паслоў" — няма чаго шкадаваць. Балота — відаць родная ім стыхія! А ў радных мы гатовы бачыць запраўдную несьвядомасьць, плады якой яны ўбачаць па прыезьдзе ў родныя вёскі, дзе ім скажуць, што яны запраўды зрабілі і патрэбуюць ад іх адчоту. Беларускія працоўныя масы гэтым не зачэплены. Дружна, выдзержана, рашуча ідуць яны да свaей аканчальнай перамогі і сьветлай будучыні.

Напярэдадні распачацьця польска - нямецкіх гандлёвых перагавораў.

Польска нямецкая гаспадарчая вайна, трэба думаць, набліжаецца к канцу. Нямецкі ўрад даручыў усю справу асабістаму кіраўніцтву самога Штрэзэмана, падчыркнуўшы гэтым — ня толькі тое, што лічыць справу найвыдатнейша важнай, але і тое, што — узалежняе пасьпех гаспадарчага паразуменьня з Польшчай хуткім і рашучым зьліквідаваньнем тых нямені важных палітычных перашкодаў, якія дагэтуль стаялі на шляху спыненьня мытнай вайны і заключэньня гандлёвага трактату.

Сярод гэтых перашкодаў першае месца, як ведама, займала справа сталага пасяленьня ў Польшчы нямецкіх гандлёвых агентаў.

Два з паловай гады таму нямецкая дэлегацыя парвала йшоўшыя перагаворы якраз, як яна заявіла—з прычыны „тасаваньня польскім урадам высяленьня нямецкіх грамадзян, занятых у гандлі ды прамысловасьці". І гэты „палітычны мамант" перагавораў дагэтуль ня быў урэгуляваны, бо-ж дагэтуль польскі ўрад і слухаць не хацеў аб якіхсьці ўступках, хаця пасьля і згадзіўся выдзеліць „палітычныя мамэнты" справы—для асобных перагавораў, якія і вёў—з няведамым скуткам з нямецкім паслом у Варшаве. Апошнія весткі ў польскай прэсе, заявы міністра гандлю і прамысловасьці, старшыні Сэнату і г. д. кажуць выразна, што польскі ўрад пайшоў на вельмі значныя ўступкі нямецкім „палітычным" дамаганьням. Якія гэта ўступкі, дакладна няведама; мін. Квяткоўскі толькі заявіў, што польскі ўрад у кожным разе ня прызнаў немцам—„найкарысьнейшых варункаў" пабыту і гаспадарчай акцыі ў Польшчы, якімі карыстаюцца грамадзяне асабліва прыязных з Польшчай дзяржаваў,—а на падставе падпісаных з імі палітычных і гаспадарчых трактатаў... Але, што ўступкі з боку Польшчы немцам—вельмі значныя, аб гэтым, відаць, больш дакладна, чым польская, паінфармавана нямецкая прэса.

Нямецкая прэса, асабліва—дэмакратычная, лібэральная і сацыялістычная—выражае вялікае здаволеньне з прычыны польскай уступлівасьці ў „прынцыповых палітычных справах", называючы паразуменьне—„вялікім пасьпехам нямецкай палітыкі". Праўда, з другога боку, абшарніцка-нацыяналістычная прэса Нямеччыны абураецца на ўрад — за „залішнія ўступкі на карысьць Польшчы, крыўдныя для краю", але—гэта-ж ведама — праява агульнага спраціву нямецкіх аграрыяў проці трактату, які б'е іх па іх сельскагаспадарчай манаполіі ў краі.

Вялікае значэньне гаспадарчай супрацы Польшчы з Нямеччынай—бясспрэчна, асабліва для гаспадарчай раўнавагі Польшчы. Дык трэба думаць, што такое хуткае рашэньне з польскага боку ісьці на „палітычныя ўступкі" Нямеччыне зараз-жа пасьля падпісаньня ўмовы аб заграніччнай пазыцы—пасьля больш, як 2-гадовай няўступлівасьці ды—„вайны" з Нямеччынай — тлумачыцца паміж іншым — і тым націскам, які бяз сумліву зроблены на польскі ўрад—дэлегацыяй міжнародавых капіталістаў, пазычыўшых Польшчы грошы на яе фінансава-гаспадарчую стабілізацыю... Бо-ж, як ведама, львіную частку пазыкі ўзяў на сябе амэрыканскі капітал, які якраз улажыўся—у вялізарнай суме 10 мільярдаў залатых марак — у нямецкую прамысловасьць, пасьпеху дый добрых зыскаў, якой—пэўне ж — хоча дапамагаць, дзе толькі можа. Дзеля таго—у яўных інтэрэсах гэтага амэрыканскага капіталу ў Нямеччыне—прабіваць для нямецкай прамысловасьці ўсе „мытныя муры, платы ды грэблі", якія настаўлены на шляху яе „экспансіі" (пашырэньня), здабываючы для яе — новыя рынкі збыту... Што гэта—так, можна зразумець з некалькіх галасоў у польскай прэсе, якія бачаць вялікую небясьпеку для Польшчы... у амэрыканскай пазыцы... Быццам пазыка гэта, паміж іншым, мае мэтай — утрымаць Польшчу на становішчы перадусім аграрнага краю (зямліробскага), забясьпечываючы тым самым прамысловай Заходняй Эўропе вялікі польскі рынак для яе фабрыкатаў—у абмен на польскае сыр'ё, збожжа і жыўнасьць.

Дзеля таго і пазыка мае перадусім, калі ня выключна,—стабілізацыйны (укрэпляючы валюту), а не—інвэстыцыйны (гаспадарча-разбудоўваючы) характар... І калі мы ўцямім, што пасярэднікам амэрыканскага капіталу, захопліваючага пад свае ўплывы гаспадарчае жыцьцё Эўропы, зьяўляецца, як сказана вышэй, Нямеччына, дык сувязь выданай Польшчы пазыкі з шпаркім ходам узнавіўшыхся польска-нямецкіх перагавораў стане для нас — амаль-што не бясспрэчнай... І трэба прызнаць, што польская прэса добра разумее—побач з карысьцямі пазыкі і гаспадарчага паразуменьня з Нямеччынай—і ўсе небясьпекі гэтага — сьпярша эканамічнага, а пасьля можа і палітычнага апанаваньня Польшчы магутным гаспадарчым і дзяржаўным арганізмам Нямеччыны... Ну, але гэта ўжо—галіна таго „жалезнага закону канкурэнцыі", проці якога няма на сьвеце „лекаў".

Палітычная хроніка.

У Польшчы.

Тэрмін выбараў.

У прэсе шырока разважаецца пытаньне аб тэрміне новых выбараў. Выказваюцца сумляваньні, ці пасьля 28 лістапада будуць абвешчаны выбары. Аднак гэтыя сумляваньні ня маюць праўных падставаў. Канстытуцыя выразна кажа, што выбары маюць адбыцца ў працягу 90 дзён пасьля роспуску парляманту. Хоць канстытуцыя і ня кажа аб тэрміне выбараў па ўплыве мандатных паўнамоцтваў, аднак выбарны закон выразна пастанаўляе, што прэзыдэнт павінен абвясьціць новыя выбары найпазьней у працягу тыдня па ўплыве мандатных паўнамоцтваў. Гэткім чынам не далей, як 5 сьнежня, павінен быць абвешчаны тэрмін выбараў. Дзеля таго, што выбары павінны адбыцца ў працягу 90 дзён пасьля іх абвешчаньня, дзеля гэтага галасаваньне на сьпіскі ў Сойм адбудзецца між 28 лютым і 5 сакавіком, а ў Сэнат між 5 і 12 сакавіком. Новы Сойм павінен будзе сабрацца гэткім чынам 23 сакавіка.

Водгукі 10-х угодкаў кастрычнікавай рэвалюцыі ў Польшчы.

З прычыны 10 угодкаў кастрычнікавай рэвалюцыі ва ўсіх гарадах Польшчы і прамысловых цэнтрах адбываліся маніфэстацыі, мітынгі і інш. праявы.

У Варшаве.

Вось, як апісываюць гэта варшаўскія газэты: Ад самага раньня раскідваліся лятучкі і разьвешваліся чырвоныя сьцягі з надпісамі. Вечарам на Празе сабраўся тысячны натоўп дэманстраваўшы супроць паліцыі.

На Парысаўскай плошчы адбыўся мітынг, які аднак паліцыя разагнала. Такія-ж самыя мітынгі арганізаваліся ў жыдоўскім квартале на вул. Смочай, перад фабрыкай Норліна, на вул. Жалезнай, дзе арыштавана прамоўцу Вольфа Ландау, на вуліцы Бэльвэдэрскай, дзе арыштавана Станіслава Пэнканка, у якога адабралі чырвоны штандар, лятучкі. а таксама камуністычныя брашуры і часопісі: „Чырвоны сьцяг" і „Салдат камуніст". На Боніфратэрскай арыштавана Мошку Пружняка, у якога адабраны чырвоны штандар. На Празе разагнала паліцыя дэманстрацыю работнікаў найвялікшай фабрыкі амуніцыі ў Польшчы „Pocisk", адбіраючы і сьцяг. Адбываліся дэманстрацыі на плошчы Мураноўскага, вул. Любэцкага, Дробнай, Мілай, Кармэліцкай, Акаповай. Усе гэтыя дэманстрацыі разагнала паліцыя.

Найвялікшая дэманстрацыя адбылася перад турмой, на вуліцы Дзельнай, як паведамляе навет „Gazeta Warszawska",—2 тысячы асоб. Варта адзначыць, што побач чырвоных сьцагаў былі і чорныя — анархістычныя. Пры разганяньні адбываліся, відаць, „прыгожыя" сцэнкі, бо 6 чалавек адвезла скорая помач, а ўласьне Шыя Зыскінд, Эдвард Тарко, Вольф Задранецкі, Іцэк Кляйнман і І. Артман.

Гэтак адбылася, як паведамляе правая прэса, сьвяткаваньне 10 угодкаў кастрычніка ў Варшаве.

У Пазнані.

У ноч на панядзелак у розных канцох гораду раскідаліся лятучкі. У 9 гадзін вечара заўважана на схілах крэпасьці нейкага чалавека. Заўважаны кольпортэр кінуўся наўцекі, пакінуўшы пачку літэратуры. Пасьля доўгай пагоні ўдалося яго аднак арыштаваць. Гэтым кольпортэрам аказаўся Мечыслаў Волькевіч.

Павіншаваньне мястовай рады ў Чэлядзі.

Як паведамляе „Gaz. War.", мястовая рада м. Чэлядзі ўхваліла па ініцыятыве Работніцкай Еднасьці паслаць павіншаваньне працоўным масам Савецкага Саюзу з прычыны 10 угодкаў Кастрычнікавай Рэвалюцыі. Мяшчанска-Дэмакратычны Клюб пакінуў у адказ на гэта паседжаньне. Пасьля гэтага была прынята пастанова аб пасылцы на гарадзкі кошт дэлегацыі ў Савецкі Саюз для азнаямленьня з працамі тамтэйшых гарадзкіх самаўрадаў. Характэрна, што гэтай другой пастановы клюб пэпээсаў ня вытрываў і дэманстрацыйна пакінуў паседжаньне. З капіталістычнай гарадзкой гаспадаркай Захаду знаёміцца можна, а з сацыялістычнай, дык, паводлуг П.П.С., праступленьне. Пекна панкі.

Скасаваньне ўсялякіх абмяжаваньняў абароту чужых валютаў (грошаў замежных дзяржаваў) у Польшчы.

Паводле дэкрэту Прэзыдэнта — ад 5 лістапада спыняюцца ўсе абмяжаваньні для вольнага абароту замежных валютаў — даляраў і інш. — у Польшчы. Цяпер можна, сколькі хочаш і дзе хочаш, купляць ды прадаваць даляры і іншыя чужыя валюты, высылаць іх заграніцу ў неабмяжаванай колькасьці — поштай, пераказамі і тэлеграфамі. Таксама можна — без усялякіх абмяжаваньняў высылаць заграніцу полскую валюту (злоты) — сколькі каму трэба. Забарона, ці абмяжаваньні, асталіся толькі для вывазу ці высылкі заграніцу золата і серабра.

Блёк нацыянальных меншасьцяў.

Жыдоўская прэса зьмяшчае інтэрв'ю з старшынёй жыдоўскага клюбу Гартглясам аб блёке нацыянальных меншасьцяў. Каб пры сучасным выбарным законе забясьпечыць сабе мандаты, нацыянальныя меншасьці, уважае Гартгляс, павінны стварыць блёк, бо ў праціўным выпадку пагражае ім распарушаньне. У гэтых выбарах пры ўмове стварэньня блёку нацыянальных меншасьцяў здабудуць, на пагляд Гартгляса, 20 мандатамі болей, чым у папярэдніх.

Калі-б урад, разважае далей Гартгляс, хацеў-бы мець сільную апору ў парляманьце і калі-б меў на гэта адвагу, дык павінен быў-бы — узяць ініцыятыву ўтварэньня блёку санатараў з блёкам нацыян. меншасьцяў.

Працэс Шварцбарда, на пагляд Гартгляса, ня будзе мець ўплыву на пазыцыю ўкраінцаў. Найлепшым доказам гэтага зьяўляецца жаданьне Унда заключыць блёк меншасьцяў. Далей Гартгляс (сіоніст-Рэд) закідывае жыдоўскім ортадоксам, што яны гатовы ў кожную хвіліну сарваць жыдоўскую еднасьць і аб'яднацца з абшарнікамі.

Цікава выглядае гэтая жыдоўская апазіцыя, калі Гартгляс (сіоніст) ня мае нічога проціў блёку санацыя — меншасьць і толькі ўнікае ортадоксаў, за лішнюю загаварчывасьць ды прыхільнасьць. Раскошная апазіцыя! Зрэшта, блёк санацыя—жыды (буржуазныя групы) фактычна ўжо нягласна існуе. Нядаўна польскія газэты зьмясьцілі вестку, аб фінансавай санацыі органу „санацыі“ „Głosu Prawdy“, блізкага банкруцтва шляхам пакупкі 50% акцыі гэтага прадпрыемства жыдоўскім банкірам Шэрэшэўскім, сфінансаваўшым у 1922 г. выбарную кампанію „шасьцясткі“. Тварэц блёку нац. меншасьцяў, жыдоўскі банкір, ужо зблёкаваўся з урадам „санацыі“, урадам фінансавага капіталу і абшарнікаў. Чарга за дзіцяткам.

Палажэньне ў Пясьце.

У мінуўшую нядзелю адбыліся 3 ваяводзкіх пястоўскіх зьезды: у Лодзі, Кельцах і Варшаве.

На ўсіх гэтых зьездах быў вынесен вотум даверыя палітыцы Вітаса і асуджана сэцэсія Бойкі. Лодзкі зьезд пастанавіў, што паразуменьне з урадам можа наступіць толькі на падставе партыйнай праграмы дый прызнаньня гарантаванага канстытуцыяй парлямантарнага ладу. Асабліва апазіцыйны настрой панаваў на варшаўскім зьезьдзе, дзе, як паведамляе „Głos Prawdy“, былі навет арыштаваны 2 вучасьнікі зьезду з пасярод дэлегатаў за проці-ўрадовыя і проці-дзяржаўныя выкрыкі. Цікава пасьведчаньне аб настроях польскага сялянства навет у радох кулацкай арганізацыі.

Прэсавы дэкрэт і суды.

Як ведама, Сойм вынес пастанову аб скасаваньні прэсавага дэкрэту, якая ня была агалошана ў „Dzienniku Ustaw“, а гэта нібы з поваду нязгоды паглядаў ураду і Сойму, што да спосабаў касаваньня ўрадовых дэкрэтаў праз Сойм. Цяпер жа адны суды ўважаюць, што дэкрэт дзее і яго прымяняюць, другія, як напрыклад у Астрове, аб чым пісала „Gaz. War.“, прызнаюць дэкрэт няіснуючым і звальняюць сканфіскаваныя на яго падставе газэты, трэція заяўляюць, што будуць чакаць, пакуль ня высьветліцца справа з дэкрэтам.

Так зрабіў, як паведамляе „Gaz. War.“, і суд у Пазнані. Суд адмовіўся разглядаць справу, узьнікшую на падставе дэкрэту да тых пор, пакуль ня выясьніцца сам лёс дэкрэту.

Гэтыя прыпадкі даволі выразна ілюструюць нам, якімі прычынамі выкліканы і якія мэты будзе перасьледаваць рэарганізацыя судоў і зьвязаная з ей адмена незьмяняльнасьці і няпераноснасьці судзьдзяў, якую задумаў урад.

Мілітарызацыя.

Мілітарызацыя адміністрацыі, абсаджываньне вышэйшых урадаў афіцэрамі — ідзе сыстэматычна далей. Аднэй з чародных праяў гэтай мілітарызацыі зьяўляецца назначэньне маёра Ражнеўскага начальнікам „wydziału bezpieczeństwa publicznego“ варшаўскага ваяводзтва. Да чаго гэта мілітарызацыя даходзіць, можа сьведчыць абурыўшы ўсю польскую грамадзкасьць анэгдатычны факт даручэньня арганізацыі літэратурнай акадэміі палкоўніку кавалерыі Длуюновскаму, ня маючаму нічога супольнага з літэратурай. Мілітарызацыя навет і літэратуры. Прынамся пасьлядоўнасьць.

Заграніцай.

Водгук зацьверджаньня латвійскім Соймам трактату з Радамі.

Пасьля ратыфікацыі трактату з Радамі і агульна палітычнай дыскусіі латвійскі Сойм —50 галасамі проці 48 — выразіў даверые ўраду Цэленса.

Справа польска-нямецкіх перагавораў аб заключэньні таргавага трактату.

Справа польска-нямецкага таргавага трактату, якая цягнецца ўжо больш, як тры гады, стварыўшы зацяжны стан гаспадарчай вайны паміж абодвума краямі, здаецца, ізноў мае нeяк скрануцца з месца. Ці дойдзе цяпер нарэшце да паразуменьня, сказаць цяжка. Але—вось апошнія весткі ў гэтай справе. — Нямецкі ўрад на спэцыяльным паседжаньні, разглядзеўшы справу, даручыў мін. Штрэзэману паразумецца з польскім урадам—каб узнавіць перагаворы. Але—перад тым, як будзе прыступлена да тэхнічных гутарак аб тарговым трактаце, павінны быць узгоднены ўсе тыя палітычныя ды гаспадарча-палітычныя справы, якія дагэтуль стаялі на перашкодзе чыста-гаспадарчаму паразуменьню Нямеччыны з Польшчай. Гэтыя ўступныя палітычныя перагаворы і мае распачаць зараз-жа сам Штрэзэман з прадстаўніком польскага ўраду, якім назначаны ўжо гандлёвы радца польскага пасольства ў Бэрліне—Сакалоўскі. Толькі пасьля таго, як гэтыя палітычныя спорныя справы будуць вырашаны, нямецкі ўрад згодзіцца на перагаворы ў справах, сьцісла гаспадарчых. Але, як ведама, якраз на гэтых палітычна-спорных справах і раней рваліся ўсе спробы гаспадарчага паразуменьня, карыснага для абодвух краёў.

У французскім Марокко—„усё спакойна“.

У французскім Марокко — пасьля задушанага паўстаньня Абдэль Кэрыма — „пануе поўны спакой“. Толькі вось нядаўна, калі „высокі губэрнатар“ французскага Марокко выехаў у Францыю, уся яго сям'я была захоплена ў палон „мірным насяленьнем“ усьміранага краю дый завезена дзесьці далёка ў глыбіню яго... Захоплены сябры губэрнатарскай сям'і, — у лесе ў часе падарожы на аўтамабіле. Цяпер быццам ведама ўжо, дзе яны схаваны дый аб выдачы іх і павароце дамоў... ідуць перагаворы. Астаноўка толькі за тым, што князь захапіўшага ўсю сям'ю губэрнатара пляменьня трэбуе за яе вялізарны выкуп...

У македонскім сагане ўсьцяж кіпіць.

У Македоніі, якую ня гледзячы на яе амаль ня чыста баўгарскае насяленьне, саюзьнікі—„у нагароду за вернасьць“—аддалі Сэрбіі, усьцяж кіпіць паўстанчае абурэньне проці страшэннага сыстэматычнага тэрору сэрбскіх уладаў, якія, відаць, толькі гэтым тэрорам могуць утрымліваць панаваньне свае ў чужым і варожым да іх краі... Які „рэжым“ пануе ўсьцяж у гэтым шмат-пакутным краі, красамоўна кажуць апошнія выпадкі.— Толькі там зарэзаны—бацька і брат павадыра македонскай рэвалюцыйнай арганізацыі Міхайлава. Баўгарская прэса амаль не аднагалосна вінаваціць ў гэтым забойстве руку „акупацыйнай сэрбскай улады“ ў Македоніі. З свайго боку, югаслаўская прэса цьвердзіць, быццам гэта забойства—помста македонскіх „фэдэралістаў“ (угадоўцаў) — за забойства сэрбскага генарала Кавачэвіча, з за якога ўзгарэўся нядаўна канфлікт паміж Югаславіяй і Баўгарыяй. Па балканскаму звычаю, дзе, здаецца, яшчэ дагэтуль захаваліся „правы крывавай помсты“, апошняе забойства зусім ня мае быць апошнім. — Бо-ж вось югаслаўская паліцыя даведалася, быццам у край ужо прыбылі два высланцы македонскай рэвалюцыйнай арганізацыі ў Баўгарыі, якія маюць даручэньне — забіць у Белградзе камэнданта жандармэрыі і шэфа дзяржаўнай палітычнай паліцыі. Паліцыяй прыняты надзвычайныя меры... Гэткім чынам, — ланцуг палітычных забойстваў цягнецца без канца, усё павялічваючыся. Пэўне-ж, што спыніць яго толькі — вырашэньне аканчальна тэй страшэнна балючай, несправядліва „зьліквідаванай“ саюзьнікамі задачы, якой зьяўляецца старадаўняя „македонская справа“.

Баўгарскае насяленьне Македоніі жадае — або незалежнасьці, або — фэдэрацыі, але—ведама ж—ня з Сэрбіяй, але—з роднай па крыві ды па духу Баўгарыяй. Ненавісьць македонцаў да сэрбаў — застарэлая, спрадвечная.

Бурныя сцэны ў югаслаўскім парляманьце.

У югаслаўскім парляманьце мелі месца бурныя сцэны ў зьвязку з дыскусіяй у справе новых падаткаў, якія ўвёў урад.

Павадыр апазіцыі Радзіч (харват) трэбаваў скасаваньня гэтых падаткаў, якія цалком аграбяць і без таго згалелы край. Міністар скарбу трэбаваў адтэрмінаваньня дыскусіі. Спрэчкі прынялі такі востры характар, што старшыні прышлося зачыніць паседжаньне.

Новая „змова“ ў Таўрогах...

Літоўскія фашысты, гвалтам захапіўшыя ўладу, чуючы заўсёды над сабой пагрозу з боку народнага гневу, — толькі і робяць, што — „раскрываюць паўстаньні“. — Толькі што пасьля паўстаньня ў Таўрогах, раскрыта там-жа другое.—Ізноў—арыштавана шмат сацыял-дэмакратаў, а таксама сяброў іншых партыяў лявіцы. Обыскі зроблены ў гімназіі, дзе быццам сьцьверджана ўчасьце ў „змове проці ўраду Вальдэмараса“ некалькіх вучыцялёў ды вучняў... Другая „змова“ раскрыта ў Вількаміры, ужо быццам — значна паважнейшая—бо сярод афіцэраў і жаўнераў 5 палку пяхоты. Гэты полк меў быццам даканаць замаху на ўладу Вальдэмараса. Замах арганізаваны „Саюзам Ахвовы Літоўскай Рэспублікі“.

Частковая эвакуацыя Надрэніі.

Нямецкія газэты сцьвярджаюць, што эвакуацыя 10 тысячаў акупацыйных войск з Надрэніі адбылася цалком і спакойна.

Камісія нямецкага парляманту — за захаваньне кары сьмерці.

Доўгая дыскусія праўнай камісіі нямецкага парляманту ў справе скасаваньня кары сьмерці—па прапазіцыі сацыял-демакратаў— скончылася непамысна для праекту. 17 галасоў буржуазных сяброў камісіі перамаглі 11 галасоў сацыялістычных, адкінуўшы прапазіцыю. Большасьць камісіі адкінула навет прапазіцыі сацыялістаў, каб выслухаць прынамсі сьпярша апінію спэцыялістаў — крыміналістаў (знаўцаў карнага права і практыкі судова-вастрожнай). Які лёс агіднага закону, дазваляючага чалавеку забіваць свайго брата — можна прадбачыць: нямецкая буржуазія ня хоча адмаўляцца ад такога магутнага прыладу для аховы свайго панаваньня, як кара сьмерці.

Хто стаў на месца Вільгэльма II цяпер у Эўропе.

Ведама, якія неспадзеванкі ды трывогі рабіў усьцяж да выбуху вайны нямецкі кайзэр Вільгэльм — ад часу да часу — сярод панаваўшага тады „азброенага да зубоў міру“ у Эўропе — гучна „грукаючы аб стол браніраваным кулаком“, ці раптам — выпаліваючы дзіка-ваяўнічую прамову...

Цяпер на месца гэтага запаліўшага сьвет вайной дый пасаджанага ў „дом паправы“ каранаванага вар'ята яго ролю, адкрыта страшучага сьвет новай вайной азброенага да зубоў шалёнага блазна іграе — ведама-ж — ніхто іншы, як галава італьянскага фашызму — Мусоліні — пэўна ж не бяз скрытага, але ўсім ведамага, — правакацыйнага нацкоўваньня з боку „пацыфістычнага“ ангельскага ўраду...

Ня першы раз ужо Мусоліні папросту правакуе канфлікт з Францыяй. Апошняй спробай ізноў вывесьці з раўнавагі францускую публічную апінію зьяўляецца неспадзеваная „візыта“ італьянскага флёту ў Танжэрскі порт, якая ясна падчырківаe дамаганьні Італіі — мець голас у справе лёсу гэтага важнейшага порту Гішпанскага Марокко, дый наагул — у справе Марокко, у якой дагэтуль Італія — згодна з паразуменьнем Англіі, Францыі і Гішпаніі — ніякага голасу ня мела... Як ведама, Італія выразна заяўляе свае прэтэнзіі на новы падзел афрыканскіх калёніяў Францыі і Гішпаніі, даводзячы, што італьянскія інтарэсы ў францускіх калёніях ў Афрыцы—навет важнейшыя, як францускія—бо італьянцаў у іх—значна больш, як французаў...

Француская прэса страшэнна ўзбурана гэтым новым наступам Італіі, прыпамінаючы, што такую-ж „візыту“ — у часе англа-францускай канфэрэнцыі — зрабіў у адзін з марокскіх партоў у 1911 г.—па прыказу Вільгэльма II ваенны карабель нямецкага флёту— „Пантэра“, тады, як ведама, гэты „крок“ выклікаў страшэнную буру—ня толькі ў Францыі, але і ў Англіі. Абедзьве дзяржавы патрэбавалі ад Вільгэльма — пад пагрозай аб'яўленьня вайны Нямеччыне — безадкладнага адкліканьня яго „Пантэры“ з Агадырскага порту... Вільгэльм, не гатовы яшчэ да вайны ў 1911 г., спужаўся дый прыціх.

Цяпер — тое ж самае — перад француска-гішпанскай канфэрэнцыяй — робіць Мусоліні... Але — за яго плячыма схавалася Англія... Дык — італьянская правакацыя і на гэты раз выкліча толькі бяссільны пратэст аднэй Францыі.

Водгукі выхаду Франкліна дэ-Буйена з партыі.

Парляманцкі клюб радыкал-сацыялістаў выдаў вельмі вострую адозву — у адказ на заяву свайго павадыра дэ-Буйена аб выхадзе з партыі. Адозва называе недапушчальнымі тыя закіды, якія робіць партыі дэ-Буйен, матывуючы свой выхад з яе. Партыя ніколі не пакідала турботы аб абароне краю дый аб захаваньні міру. Фальшыва дэ-Буйен кажа і аб згодзе партыі на далучэньне Аўстрыі да Нямеччыны, а таксама і аб скасаваньні акупацыі.

Нямецкая прэса разглядае выступленьне дэ-Буйена, як важную перамогу нацыяналістаў з Пуанкарэ на чале. Буйен мае стварыць новую партыю, якой будзе раскалываць далей партыю радыкалаў—на карысьць процінямецкай палітыкі Пуанкарэ.

Канец гучнай справы былога эстонскага пасла ў Маскве.

Толькі што скончыўся працэс у гучнай справе былога эстонскага пасла ў Маскве, якога эстонскі ўрад абвініў у здрадзе.

У сваім часе ўрад адклікаў пасла, проці якога меў падазрэньні, але той—вячуваная, здаецца, у падзеях дыплёматыі рэч — адмовіўся вярнуцца з СССР у край, каб даць справаздачу свайму ўраду. Шмат шуму рабіла тады прэса, як эстонская, таксама і замежная. Тым больш, што быццам (?) пасол Бірка апублікаваў у радавай прэсе сьцяг кампрамітуючых эстонскі ўрад дакумантаў, дый урэшце навет — быццам — перайшоў на службу радавага ўраду. Наскалькі ў гэтым усім праўды, цяжка сказаць. Але вось толькі-што адбыўшыся суд над дабравольна вярнуўшымся, каб стаць перад гэтым судом, былым паслом Біркай,—цалкам апраўдаў яго ад закідаў здрады дый выпусьціў на волю...

БРАТЫ! НЕ ЗНІШТАЖАЙЦЕ СВАЕ БЕЛАРУСКАЕ ГАЗЭТЫ; ПРАЧЫТАУШЫ, АДДАЙЦЕ СУСЕДЗЯМ.

Ляо-Дзэ.

Пад касою сьмерці.

Засеўшыя ў Марокко французы трыумфавалі і тыдзень таму назад войску і паліцыі ўдалося нарэшце злавіць небясьпечнага бунтара Бэн-Альлі—арганізатара анты-францускае агітацыі і паўстанчых атрадаў.

У злоўленага былі знойдзены з даўгой руляй стрэльба, з якой страляў яшчэ яго дзед, пячатка пятага раёну Мараканскай рэспублікі, якоесьці незразумелае ўсім пісьмо і новы бэльгійскай работы браўнінг—доказы, што Бэн-Альлі быў ня толькі ў зносінах з Аб-Дэль Крымам, але і з камуністымі.

Маючы ў руках такія пэўныя доказы „віны“ Бэн Альлі, сьледзтва не зацягнулася надоўга і ўчора сьпешна сабраны палявы суд вынес свой „справядлівы“ прысуд.

Высокі, аспаваты, з худым тварам і глыбокімі, задумчывымі вачыма Бэн-Альлі спакойна і холадна, усёроўна, як-бы справа ішла не аб ім, прапушчаў між вушэй артыкулы і параграфы, якія падлічвалі зробленых ім праступкі проціў існуючага ладу і францускай дзяржавы, ды важылі іх даўгімі гадамі катаргі і цэлым жыцьцём гэтага чалавека.

— „Бэн-Альлі, стаяў на чале паўстанчых банд“... Чытаў голасна старшыня суду, „падбурваў Мараканскае грамадзянства да клясавай і нацыянальнай барацьбы з мэтай адарваньня Марокка ад Францыі і стварэньня з гэтых зямель самастойнай рэспублікі, з ладам падобным да ладу савецкага“...

Твар Бэн-Альлі пры апошніх словах старшыні ўздрыгнуў, вочы заблішчэлі, уся фігура на мамэнт як-бы азарылася сьветам, а стан горда выпраставаўся. Быццам хочучы крыкнуць: „Проч вашы крывавыя рукі ад працоўных мас Марокка“..—рашчыніліся раптам яго вусны, каб праз мамэнт узноў пахаваць за сьцяною маўчаньня ўсе думкі і пляны гэтага чалавека, адкуль не здабылі іх навет стараньні спрытнай французскай паліцыі.

Спакойны, халодны і бясчулы стаўся ўзноў Бэн-Альлі на ўсё, што тварылася ў гэтай салі, бясчула, халодна і спакойна выслухаў ён і прыгавар суду, на аснове пастановы якога ён назаўтра рана меў быць расстраляным.

— „Можа асуджаны мае якуюсь просьбу?“—спытаўся старшыня.

Твар Бэн-Альлі ўзноў загарэўся агнём.

— „А ці-ж можна яшчэ аб чым прасіць?“—спытаўся ён, упіваючыся запылаўшымі вачыма ў старшыні.

— „У граніцах закону ўсё дазволена“, адказаў яму той, ня могучы вытрымаць ягонага пагляду.

— „У такім выпадку прашу суд і пракурора навучыць паліцыю і войска абхадзіцца з арыштаванымі Мараканцамі прынамсі так, як гэта вымагае ваш закон і на іх целе ня кідаць лішніх знакаў свайго ня вельмі далікатнага абходжаньня з вязьнямі“.

— „Вывясьці!“—раздалася каманда.

Бэн-Альлі не працівіўся. Твар яго ўзноў стаўся спакойным і халодным, падобным на асьвечаны месяцам магільнік — так дзіўна падобны былі меншыя і большыя, яшчэ зусім сьвежыя, рубцы і сінякі да магільных курганаў і апоўзшых ям.

Бэн-Альлі вывелі ў вастрог; па гораду рассыпаліся патрулі і пераадзетыя паліцэйскія агенты пільнаваць парадку, пільнаваць, каб народ не спрабаваў адбіраць свайго вучыцеля і абаронца.

Напрасны былі толькі страхі — Мараканскі народ прывычны быў ужо да такіх стратаў. Ен знаў, што такія ахвяры ў гэтай барацьбе неабходны, знаў, што спробу звольніць Альлі сілай надта лёгка здавілі-б цяпер французы, праліўшы ўзноў мора крыві. Сьціснуўшы зубы ад болю душы, гадалі толькі паціху ўсе, хто стане цяпер на апусьцеўшае па Бэн-Альлі месца.

* * *

Прайшла ціха ноч. Сон вязьня ў вастрозе сягоньня ўжо ніхто ня трывожыў, а заўтрашні дзень для яго быццам і ня меў быць апошнім.

— „Дзіўны чалавек“...—шапталі ходзючы па калідору вязьніцы, старажы, „сьпіць як-бы пасьля балю“.

Гадзіньнік аднак ня спаў. Стрэлка яго павольі, але ўпарта сунулася наперад, аж нарэшце падыйшла да чацьвертай. Пройдзе яшчэ гадзіна, і вязень павінен перайсці туды, дзе ніхто нікога ня можа — ні судзіць, ні арыштоўваць.

Да брамы падыйшоў атрад вызначаных дзеля выкананьня экзэкуцыі салдат, каб забраць асуджанага. У вастрозе забегалі і замітусіліся, спаўняючы патрэбныя фармальнасьці.

Як учора на суд, так сягоньня на спатканьне салдатам, Бэн-Альлі ішоў горды, спакойны, халодны. На твары ні цені страху, ні каплі жалю, ні сьлёз...

Крок цьвёрды і роўны, нага ў нагу, з акружыўшымі яго жывою сьцяною салдатамі, рушыў Бэн-Альлі ў страшную дарогу.

Вуліцы ціхі — ні цені тутэйшага люду нідзе—навет пры брамах. Толькі прыезджы паліцэйскі стражнік прыблуда, бы магільны каршун, сочыць кругом сваім прагавітым вокам, ды гулкія крокі салдат рэхам злавешчым адбіваюцца ад сьцен.

Але вось кончыўся горад. Вузкаю сьцежкаю пралягла між палёў дарога к лесу, пры якім мае адбыцца экзэкуцыя. Першыя прасмы гарачага сонца ўзка залацяць яго вярхі. З кожным шагам уперад лес абрысоўваецца ўсё ясьней і ясьней. Ужо добра відаць першыя рады высокіх дрэў, відаць і густыя калючыя кустарнікі між імі ўнізе, а там далей налева, не далёка ад рэчкі на парослым кустамі пясчаным узгорку, відаць сінія мундзіры паліцыі.

Бэн-Альлі знае гэта месца. Там злажыў сваю галаву не адзін з храбрых яго кумпаноў, туды на іхнія магілы хадзіў ноччу няраз і ён набірацца сілы і адвагі на далейшую барацьбу з ворагамі працоўных мас, навучыцца ад іх сьмела глядзець у вочы навет сьмерці.

Цяпер аднак ня ноч, а на пагурку занадта многа сініх мундзіраў і гэтае месца ня вабіць вачэй Бэн-Альлі. Пад ім шырокая паласа высокага лесу, з калючым гушчаром ўнізе, за якім ўдалі сінеюцца высокія горы.

Дзесятыя угодкі беларускай сярэдняй школы.

Урачыстая акадэмія.

Сьвяткаваньне адбылося 1-га лістапада г. г. у салі Віленскай Беларускай гімназіі з ініцыятывы і стараньняў Т-ва Беларускае Школы.

Ня гледзячы на тое, што на сьвяткаваньне можна было папасьці толькі па спэцыяльных запросінах — саля гімназіі была перапоўнена беларускім грамадзянствам з розных колаў і кірункаў, прышоўшым ушанаваць Вялікі дзень у гісторыі беларускае культуры.

Праграма сьвяткаваньня была вельмі багатая і, пачаўшыся з 8-й гадз. вечара, зацягнулася аж да поўначы.

Адчыніў сьвяткаваньне віц. старш. Т-ва Беларускае Школы гр. І. Савіцкі, пасьля чаго быў утвораны прэзыдыум урачыстае

Радаслаў Астроўскі,
закладчык 1-е Беларускае Гімназіі ў Слуцку.

акадэміі. У склад прэзыдыуму ўвайшлі грамадзяне: інж. Нэканда Трэпка А. і Савіцкі І. —віцэ-старшыні Т-ва Беларускае Школы і Г. Шырма—сэкрэтар Т-ва Б. Ш., прысутныя на сьвяткаваньні дэрэктары беларускіх гімназіяў: С. Паўловіч (Віленскай) і Якубёнак (Клецкай). Пад гоман аплёдысмэнтаў былі запрошаны ў прэзыдыум акадаміі і прысутныя ў салі грамадзяне-закладчыкі беларускіх сярэдніх школ: А. Астроўская—адна з закладчыцаў Слуцкай Беларускай Гімназіі, А. Будзька—закладчык Будслаўскай Беларускай Гімназіі і Я. Шнаркевіч — адзін з закладчыкаў Несьвіжскай, а пасьля і Клецкай Беларускай Гімназіі.

Рэфэрат на тэму: 10 год беларускае сярэдняе Школы—прачытаў гр. Нэканда Трэпка. Вось кароткі зьмест гэтага рэфэрату:

Вялікая Расейская рэвалюцыя ўзварушыла і Беларускі Народ, цярпліва зносіўшы да гэтага часу ўціск царызму. Беларускі Народ пачаў будаваць сваё жыцьцё разам з тым і аснову гэтага жыцьця—родную школу. Цэлы сьцяг беларускіх культурнікаў пачынае закладаць фундамэнты беларускай Школы. Але праца іх не зьяўляецца іх уласнай „выдумкай“ ці „капрызам“ (што вельмі часта мы чуем ад нашых ворагаў—Рэд.), а водгаласам імкненьняў да роднае асьветы, жаданьняў роднае, беларускае школы Беларускага працоўнага люду. Гэтыя жаданьні і імкненьні не асталіся толькі пасыўнымі праявамі, яны, як весновы гром, пранясьліся па ўсей Беларускай зямлі і ажыцьцявіліся ў будаваньні роднае школы там дзе не стаялі на дарозе ворагі гэтае школы, і ў актыўным змаганьні за родную — беларускую школу, як за свае натуральныя правы, там, дзе ворагі беларускае школы сабраліся як груганьнё, і рознамі, навет бруднымі спосабамі, змагаюцца з ёй да апошніх дзён.

Такім чынам будаваньне беларускае школы не зьяўляецца справай якіх небудзь прыпадковых дабрачынцаў-філянтропаў, гэта справа беларускае працоўнае гушчы вёскі і места, якая сваімі ўласнымі сіламі, сваім мазольным грошам будуе беларускую школу. Такі жывы ўдзел народу ў будаваньні роднае школы зьяўляецца водгаласам клічу: „Асьвету Народу“! „Асьвету ў роднай мове“!—бо толькі праз школу ў роднай мове можна дайсьці да лепшага культурнага жыцьця.

Што гэта так, а ня йначай—пакажуць паданыя тут факты з гісторыі беларускіх сярэдніх школ.

Першай беларускай сярэдняй школай зьяўляецца Слуцкая Беларуская Гімназія, адчыненая па ініцыятыве гр. Радаслава Астроўскага 1-га лістапада 1917 г. Зараз-жа пасьля адчыненьня гімназія змушана была вытрымаць заўзятую барацьбу з расейскімі чарнасоценцамі ў асобе мясцовага Земства. Але дзякуючы масаваму матэр'яльнаму і маральнаму падтрыманьню ваколічнага сялянства, якое паслала ў гімназію 600 сваіх дзяцей—гімназія пачала існаваць у новым памешканьні (са старога памешканьня Земства яе выгнала) пры Таварыстве Беларускіх вучыцялёў, зусім незалежна ад земства. Шмат бур прышлося перанесьці гэтай сярэдняй школе, пакуль устанавілася нармальная, пастаянная і спачуваючая гэтай школе, улада. Слуцкая сярэдняя школа, адчыненая ў 1917 г., існуе і да сягоняшніх дзён, у відзе беларускай дзесяцёхгодкі. Хутка за прыкладам Слуцку пашлі іншыя месты мястэчкі і вёскі і цяпер на тэрыторыі Савецкае Беларусі існуе вялікая сетка беларускіх школ рознага тыпу, якія растуць і разьвіваюцца з кожным годам.

Такім чынам прыклад Слуцку папаў у падгатаваны грунт і спачуваючыя варункі.

Не такі лёс спаткаў Будслаўскую гімназію, якая зьяўляецца другой беларускай сярэдняй школай па часу адчыненьня. Гэта гімназія заложана была па ініцыятыве грам. Э. Будзькі ў м. Будславе, Вялейскага павету ў сьнежні месяцы 1917 г., але заняткі ў ёй пачаліся толькі ў студні 1918 г. За гімназію гэту ўзяліся самі сяляне і будавалі яе сваімі ўласнымі рукамі. Яны складалі ахвяры і складкі на гімназію грашыма а то і натурай і будавалі для яе суадказны будынак. Гімназія праіснавала палову 1917/18-га школьнага году, цэлы школьны год 1918/1919 і зачынена была з пачаткам 1919/20 школьнага году. Такім чынам Гімназія перажыла ўладу бальшавікоў, немцаў, якія навет падтрымалі яе матэр'яльна, бо асыгнавалі ей 30.000 нямецкіх марак, але не магла жыць

Язэп Шнаркевіч
закладчык Беларускіх Гімназіяў ў Несьвіжы і Клецку.

пры польскай уладзе, якая і зачыніла яе з пачаткам 1919/20 школьнага году. Не памаглі ні просьбы, ні пратэсты з тысячай сялянскіх падпісаў, ні асабістая інтэрвэнцыя паадзінокіх беларускіх дзеячоў.

Так закончыла сваё існаваньне першая беларуская сярэдня школа ў Заходняй Беларусі і толькі панурыя сьцены незаканчанага будынку для Гімназіі ў Будславе, узьнесенага супольным высілкам сялянскіх мазольных рук, прыпамінаюць аб тым, на колькі моцна ў народзе жаданьне роднай школы і ў што абяртаецца гэта жаданьне, калі з ім змагаюцца.

Падобны лёс спаткаў і іншыя беларускія сярэднія школы, паўстаўшыя ў Заходняй Беларусі. Мясцовыя ўлада, або зачынялі гэтых школы (напр. Беларуская вучыцельская сэмінарыя ў Барунах), або адмаўлялі ім у канцэсіях, або не зацьвярджалі вучыцялёў. Вельмі часта ці то пры помачы ўлады, ці дзякуючы кучцы польскіх патрыётаў, забіраўся будынак у школы і школа, не знайшоўшы будынку, адпавядаючага вымогам куратарыі, канчала сваё існаваньне, як быццам і натуральнай сьмерцю.

Так узьніклі і зачыніліся: Беларуская Гімназія ў Несьвіжы, Беларуская Гімназія ў Горадні, Беларуская Гімназія ў Гарадку (Вялейскага павету), Беларуская Гімназія ў

Іван Луцкевіч
закладчык Віленскай Беларускай Гімназіі.

Беластоку, Беларуская Гімназія ў Сьвіры, Беларуская Вучыцельская Сэмінарыя ў Барунах і Беларуская Вучыцельская Сэмінарыя ў Сьвіслачы.

Цяпер на тэрыторыі Заходняе Беларусі існуюць Беларускія Гімназіі: Віленская, Радашкоўская, Клецкая і Навагрудзкая. Гімназіі гэтыя і цяпер яшчэ змагаюцца за сваё існаваньне (асабліва першыя 3, апошняя — Навагрудзкая знаходзіцца ў больш прывелеяваным становішчы): ня маюць публічных правоў і ніякага матэр'яльнага падтрыманьня з боку ўраду (апрача Навагрудзкай), кожны год з вялікім трудом атрымоўваюць канцэсіі і маюць вялікія клопаты з тым, што куратарыі кожны год амаль выкідаюць з тэй або іншай Гімназіі па некалькі вучыцялёў, не зацьвярджаючы іх і з вялякім трудом зацьвярджаюць новападаваных кандыдатаў.

Ня гледзячы на ўсе няшчасьці, якія перанесла Беларуская сярэдняя школа, рэфэрэнт сьмела глядзіць на яе будучыню. Ён пэўны ў тым, што ніякія перашкоды ня спыняць росту беларускае школы і пэўнасьць гэту апірае на тым, што будуюць беларускія школы не адзінкі, а беларуская працоўная гушча,—увесь Беларускі Народ.

Пасьля рэфэрату гр. Трэпкі старшыня дае слова гр-нцы А. Астроўскай. А. Астроўская перадае прывітаньне ад гр. Радаслава Астроўскага, які ня можа быць прысутным на сьвяткаваньні, бо знаходзіцца ў Лукішскім вастрозе. Грамадзянства прыймае гэта прывітаньне бурай выплескаў. Старшыня акадэміі прапануе паслаць прывітаньне гр. Астроўскаму, як культурнаму дзеячу і закладчыку першай беларускай сярэдняй школы. Прапанова гэта прыймаецца яшчэ больш бурай воплескаў.

Далей гаворыць вучыцель Віленскай Гімназіі, В. Грышкевіч як гадунец Будслаўскай Гімназіі, аб якой кажа што: Будслаўская Гімназія зьяўляецца найбольш яскравым пацьвярджаньнем таго, што беларускую школу будуюць самі працоўныя-беларусы, сваей мазольнай рукой. Будслаўская Гімназія паўстала толькі дзякуючы ахвярнасьці і працы будслаўскіх і акалічных сялян. Яны праняўшыся жаданьнем асьветы для сваіх дзяцей, склалі сваім цяжка запрацаваным грошам першы фонд для Гімназіі, яны далі вялікі пляц для будынку гімназіі і саду пры ім, яны самі з коньмі прывязьлі дрэва і каменьне на будынак, які меў складацца з двух паверхаў пры 40 аршынах даўжыні і 30 арш. шырыні, яны самі і будавалі яго. Трэба было дзівіцца тэй зацікаўленасьці, з якой адносіліся сяляне да Гімназіі, і з якім задаваленьнем яны сачылі за тым, як узрасталі паступова сьцены гэтага будынку.

А цяпер з якім сумам глядзяць гэтыя сяляне на пачарнеўшыя ад непагоды сьцены—астаткі іх натужнай працы. Найцяжэйшым у гісторыі гімназіі быў мамэнт, калі сабраўшымся дзеля навукі вучням (лік іх даходзіў ужо да 600) было абвешчана, што гімназія больш існаваць ня будзе, і што таму трэба адмовіцца ад навукі і разыйсьціся па хатах. Ручаямі тут паліліся сьлёзы ў вучняў і ў вучыцялёў! І так, з каменем ў сэрцы, замест асьветы, разышліся сялянскія дзеці па хатах. Ня можна ня ўспомніць тых высілкаў, якія рабіла сялянства, каб зноў адчыніць Гімназію. Пасыпаліся пратэсты і просьбы з тысячай подпісаў да адпаведных уладаў. Кожнаму прамоўцу „Straży Kresowej“, што так арудавала тады на нашых землях і суліла залатыя горы, прапанавалі лепш адчыніць гімназію, а не карміць абяцанкамі. Але нічога не памагло. Абшарнікі стварылі таўстую сьцяну, якую не маглі прабіць ні просьбы ні пратэсты. Бо і як-жа яны маглі дапусьціць, каб сыны „хамаў“, што працавалі яшчэ нядаўна ў іх за 20 капеек у дзень, вучыліся ў гімназіі панямецку і пафранцуску!!

Далей гаварыў вучань VI клясы Віленскай Беларускай Гімназіі Тарасюк, ад імя вучнёўскае моладзі. Ен казаў, што сьвята гэта мае вялікае значэньне ня толькі для беларусаў, але і для культуры ўсіх народаў. Ен вітаў ад імя моладзі закладчыка першай беларускай сярэдняй школы грам. Р. Астроўскага, выказваў свой жаль, што зьнявольнены на Лукішках грам. Астроўскі ня можа быць прысутным на сьвяткаваньні і, называючы яго бацькам беларускае моладзі, запэўняў, што праца яго ня пойдзе намарна, а дасьць вялікі ўраджай.

Пасьля гэтага былі прачытаны прывітальныя тэлеграмы з заграніцы, якія падаем ніжэй.

Так закончылася першая частка праграмы. Наступныя дзьве часткі складаліся з канцэртнага аддзелу, у такім парадку:

II.

1) Марш „Пабеда“, споўніў духавы аркестра вучняў Гімназіі пад кіраўніцтвам І. Карэтнікава.

2) Верш „Вучыся нябожа“.—Я. Коласа, прадэклямаваў вуч. II кл. Кірцун.

3) Верш „Роднай старонцы“—Няслухоўскага, прадэклям. вуч. VII кл. Шутавічанка.

4) „А хто там ідзе“, муз. Тэраўскага, споўніў хор пад кіраўніцтвам Г. Шырмы.

5) Верш „Пагоня“ — М. Багдановіча, прадэклямаваў вуч. V кл. Радзюк.

6) Песьня жняцоў—муз. Лінсона, споўніў хор.

7) „Вясьнянка“, гарманізацыя Грэчанінава, споўніла К. Шырма.

8) Верш „Роднае слова“, Я. Купалы, прачытаў вуч. VIII кл. Я. Хвораст.

9) „Пакахала я“, муз. Рахманінава, пераклад Бартуля, споўніла А. Зубовічава.

10) „Гімн кнізе“, муз. В. Б. і С. Б. на словы Арсеньневай, споўніў хор.

11) Папуры з беларускіх песьняў, споўніў аркестр.

III.

1) „Не зязюленька ў сырым бары“, споўніў хор.

2) „Слуцкія ткачыхі“, верш М. Багдановіча, прачытала вуч. V кл. А. Грыц.

3) „А ўжо ж вечар вечарэе“, народная песьня ў гарманізацыі Кашыца, споўніў хор.

4) „Калысанка“, пераклад Бартуля, муз. Грачанінава, споўніла А. Зубовічава.

5) „Усе зорачкі“, песьня з Палесься, споўніў хор.

6) „Салавей“, музыка Алябьева, споўніла А. Зубовічава.

7) „Глянь, што за блескі сее,—дуэт, музыка Кампана, пераклад Бартуля, споўнілі А. Зубовічава і К. Шырма.

8) „Reqiem“, пераклад Арсеньневай, муз. Анцэва, споўніў хор.

(Далей будзе).

Памажэце школьнікам!

Матэрыяльны стан нашых гімназіяў (Віленскае, Радашкаўскае, Клецкае і Навагрудзкае) заўсёды быў вельмі цяжкі. Утрымліваліся яны ахвярнасьцяй нашага вучыцельства, соймавага прадстаўніцтва і наагул усяго беларускага грамадзянства. Штогоднае павялічэньне ліку вучняў, якія набіраюцца пераважна з вясковае беднаты, выклікала патрэбу новых сродкаў на іх утрыманьне. Узрост-жа дарагоўлі ставіў і ў сучасны мамэнт ставіць гімназіі—з за нястачы матэрыяльных сродкаў—перад небясьпекай выдаленьня часткі вучняў са школы або зачыненьня існуючых пры гімназіях інтэрнатаў. Такое становішча прымушае Галоўную Ураву Т-ва Бел. Школы зьвярнуцца да ўсяго беларускага грамадзянства з заклікам падтрымаць сваімі ахвярамі родныя гімназіі, гэтыя адзіныя ў нас вогнішчы культуры. Новы школьны год, ня гледзячы на ўсе перашкоды з боку ўлады адносна да пэдагагічнага пэрсаналу, пачаўся ўсюды нармальнай, напружанай працай, пры перапоўненых клясах, амаль ня выключна з вясковай моладзі. Ня дайце спыніцца гэтай працы!

Помач пажадана арганізаваная. Ахвяры зьбірайце ў гуртках, павятовых аддзелах, акружных Управах Т-ва Бел. Школы. Ладзьце вечарыны, спэктаклі, засноўвайце стыпэндыі пры Акружных Управах на карысьць незаможных вучняў. Зьбірайце збожжам, грашыма.

Усе ахвяры накіроўвайце на імя Галоўнае Управы Т-ва Бел. Школы (Вільня, вул. Сьв. Анны № 2).

Галоўная Ўрава Т-ва Бел. Школы.

Хто чытае нашу газэту і не прысылае падпіскі, той ня спрые разьвіцьцю роднай беларускай прэсы.

БРАТЫ! Прысылайце падпісную плату, а хто задоўжыўся, выраўняйце свой доўг.

Глядзіць Бэн-Альлі на гэты лес і вочы яго што-раз, то ўсё болей набіраюць агню.

Колькі раз ён вольным арлом, сьмяючыся з законаў і „правоў“ французскіх, птушкай вольнай гуляў у гэтых зялёных палацах?!... А колькі-ж раз гэты высокі зялёны дыван хаваў яго ад пагоні ліхой і мсьцівай чужацкай рукі?!.. Ці раз з-пад высокіх дзіўна шумячых вярхоў ён, як арол, нялятаў на гнёзды французскага войска і французскіх паноў, разьбіваў іх у трэскі і пушчаў з дымам... А калі ня мог стрымаць ён іхніх сіл—гэтыя лес і горы заўсёды давалі прытулак і схову яму!..

— „Эх, лес, ты мой лес!.. А сягоньня дасі прытулак ты мне“?!—праняслося пытаньне ў думках яго і вочы Бэн-Альлі заблішчэлі яшчэ большым агнём.

А лес сунецца ўсё бліжэй і бліжэй. Скора ўвесь паход ўпрэцца ў яго.

— „Налева зварот!“—раздаецца каманда афіцэра; пад простым кутом паварачвае ён улева і шагае спакойна, проста к бугру-магільніку, к бугру-сьмерці.

Паслушныя камандзе салдаты ступілі шагоў некалькі ўперад, зьвярнулі ўлева і з правага боку калённы шпалер разамкнуліся. Мамэнт нягоршы, а Бэн-Альлі ня сьпіць, як птушка з прыадчыненай клеткі рвануўся да лесу.

Дарэмна трывога ў салдацкіх радох: сьмеласьць вязьня адабрала ў іх розум, адсутнасьць каманды зьбіла іх з толку—шагае ўперад афіцэр, часьць калённы сьпяшыць за ім, часьць асталася на месцы, а вязень ужо блізка ад лесу.

— „Лаві!... дзяржы!..“ — крычаць сінія мундзіры, што густа стаялі ў круг пагурка сьмерці.

Але крык не памог нічога, а вязень ужо хаваецца ў лес.

Пу-пу-пу-пух-пух,—загрымелі стрэльбы ў руках сініх мундзіраў і кулі, як дождж, пасыпаліся ў здагонку за Бэн-Альлі.

„Здаганяць!..“—хацеў скамандаваць афіцэр, як агледзіўся, у чым справа.

Позна аднак ужо каманда такая. Кулі густа сьвішчуць у кірунку лесу; ад іх згінуць можа не адзін і свой салдат.

„Цэльсь!.. Паль!..“ — раздаецца яго каманда.

— Тра-та-та-тах.

— Тра-та-та-тах—грымяць стрэльбы салдатаў.

Бэн-Альлі аднак здаровы і цэлы схаваўся ў лесе.

Праз час якісь страляніна прыціхла.

Паліцыя і войска было паднята на ногі і рушылі ў лес і ў вёскі ўзноў шукаць Бэн-Альлі; за яго галаву губэрнатар вызначыў вялікую суму.

Напрасны стараньні: Бэн-Альлі ня здрадзіў працоўных мас — працоўныя масы Марокка ня здрадзяць Бэн-Альлі.

Што ноч ўзноў ярка пылалі двары і казармы французаў, ўзноў паляцелі ў паветра чыгункі і масты. Паліцэйскі адзін ня сьмеў выйсьці ў вёску.

Гэта Бэн-Альлі напамінаў Францыі і ўсяму сьвету, што працоўныя масы Марокко хочуць жыць сваім самастойным жыцьцём.

З Т-ва Бел. Школы.

ГРАМАДЗЯНЕ!

Доўгія і ўпорлівыя дамаганьні беларускае ўрадовае школы далі, што ўлада нарэшце гдзе-ня-дзе змушана была сёлета адчыняць іх. Мала іх адчынена ў гэтым годзе і яшчэ шмат трэба пакласьць высілкаў, каб гэтыя школы былі сапраўды чыста беларускімі школамі. Але пачатак зроблены. Самы факт адчыненьня беларускай урадавай школы павінен удыхнуць у нашае грамадзянства новыя сілы і веру, што дружнае і настойчывае выяўленьне волі народу перамагае ўсе тыя перашкоды, якія стаўляюцца яму на дарозе да роднай школы. Няхай нікога ня пужаюць гэтыя труднасьці, якія сустракаюцца пры дамаганьні роднай школы, бо іх усё-ж такі **можна перамагчы.**

Дык-жа, грамадзяне, усе, як адзін, бацькі. маткі і апякуны **вазьмецеся сёлета за складаньне дэкларацыяў Школьным Інспэктарам.** Няхай усе на ўласныя вочы пераканаюцца, што беларусы сьвядомыя, што яны жадаюць вучыць сваіх дзяцей у роднай мове і што ніякая сіла іх ня зможа прымусіць адмовіцца ад свае школы. Няхай ніхто ня слухае нашых ворагаў, якія розьнымі спосабамі стараюцца запужаць ці адгаварыць выпаўняць свой сьвяты абавязак — складаць дэкларацыі на ўрадовыя беларускія школы.

Баяцца нам няма чаго, бо мы змагаемся за сваю школу на падставе закону, які прайшоў праз Сойм, а адмаўляцца ад сваёй школы мы ніколі ня станем.

Грамадзяне, напружце сёлета свае сілы—яшч„ больш чым летась—зараз-жа складайце дэкларацыі Школьным Інспэктаром, пільна прытрымоўваючыся інструкцыі, якая выясьняе закон аб адчыненьні ўрадовых беларускіх школ. Подпісы бацькоў на дэкларацыях павінны сцьвярджаць войты бясплатна, дэкларацыі з заявай павінны быць пад расьпіску, або заказным пісьмом, здадзены Школьнаму Інспэктару не пазьней 31-га сьнежня 1927 года.

Памятайце, грамадзяне, што толькі такі парадак дамаганьня дасьць права на беларускую ўрадовую школу.

За парадамі зварачвацца да Галоўнай Управы Тавар. Беларускае Школы (Вільня, вул. Сьв.-Ганны 2—3).

Няхай ніхто не пакладае рук у пачатай справе здабываньня роднай школы і не чакае. Час ідзе. Мы будзем змагацца за родную школу. Мы мусім дабіцца і даб'емся.

Галоўная Управа
Т-ва Беларускае Школы.

Абвешчаньне.

Слонімская Акружная Управа даводзіць да ведама ўсіх сяброў Т-ва Беларускае Школы, што з дня 8 лістапада 1927 г. яна распачала культурна-асьветную працу. Управа часова месьціцца ў готэлі „Польскім“ пры Студэнцкай вуліцы № 8, куды і належыць зьвяртацца за ўсялякімі справамі. Аб перамене адрасу будзе дадаткова апавешчана ў газэтах.

Старшыня: **С. Жыткевіч.**

Наша хроніка.

Водгукі дзесятых угодкаў кастрычнікавай рэвалюцыі ў Вільні. У зьвязку з дзесятымі ўгодкамі кастрычнікавай рэвалюцыі, 6 г. лістапада на рогу вуліц В.-Пагулянкі і Пілсудскага работнікі ў ліку каля 700 чалавек зрабілі дэманстрацыю. Зьявіліся чырвоныя сьцягі з надпісамі: „Няхай жывуць Х угодкі рэвалюцыі“! „Далоў з фашыстаўскім урадам Пілсудскага“! Таксама кам. партыяй раскіданы лятучкі. У некалькіх месцах выступілі аратары. У часе мітынгу напала паліцыя і, адабраўшы сьцягі, разагнала дэманстрантаў.

Праз гадзіну падобная дэманстрацыя адбылася пры Буфаловай Гары, але таксама былі разагнаны.

Пасьля адбылася дэманстрацыя на рагу вул. Навагрудзкай і Славацкага, але і тут былі разагнаны.

Вечарам дэманстрацыі адбыліся ў некалькіх мясцох. Некалькі асоб арыштавана.

На другі дзень адбыліся дэманстрацыі перад турмамі—Лукішскай і Стэфанскай.

Перад Стафанскай турмой сабралася больш 400 чалавек. Зьявіліся штандары, а таксама лятучкі камуністычнай партыі.

Насьледкам тэлефанаграмы з турмы — зьявілася конная паліцыя, якая разагнала дэманстрантаў. Перад Лукішкамі з прычыны паліцэйскіх кардонаў, дэманстрацыя не адбылася.

Водгукі на правінцыі. У Пастаўскім павеце былі разьвешаны на дарогах чырвоныя сьцягі.

Ад Галоўнай Управы Т-ва Бел. Школы. Ад беларускага насяленьня, якое ў мінулым годзе складала школьныя дэклярацыі для адчыненьня беларускіх урадовых пачатковых школ, паступаюць у Галоўную Управу жалабы, што куратары праз школьных інспэктараў адмаўляюць адчыніць беларускія ўрад. школы ў тых валасьцях, якія па перапісі 1921 г. запісаны больш, як на 75 прац палякамі, ня гледзячы на тое, што гэтае насяленьне выпаўніла ўсе фармальнасьці пры складаньні дэкляраций і чуе сябе беларусамі. Галоўная Управа ў гэтых выпадках радзіць пакрыўджаным грамадзянам прыняць наступныя меры: 1) складаць шк. дэклярацыі сёлета ў большым ліку, чым летась, 2) прасіць валасныя самаўрады вынасіць пастановы, што яны чуюць сябе ўбольшасьці за беларусаў і пастановы гэтыя з жалабамі скіроўваць да п. Прэзыдэнта, 3) складаць да п. міністра асьветы жалабы з далучэньнем пастановы валаснай рады, калі гэткая пастанова зроблена.

Галоўная Управа Т-ва Бел. Шк., лічучы насьпеўшай справу збеларушчаньня Віл. Прав. Дух. Сэмінарыі, паслала на імя Мітрапаліта Дзяніса ў Сьвяшчэнны Сінод просьбу ў справе белар. выкладовай мовы ў Віл. Прав. Дух. Сэмінарыі з далучэньнем рэзалюцыі Галоўнай Управы ў гэтай справе. Як ведама, цяпер Прав. Дух. Сэм. ў Вільні зусім спалянізавана.

Падзяка. Управа Гуртка Т-ва Белар. Школы ў м-ку Азярніцы шчыра дзякуе грамадзянам м. Азярніцы, в. Драпава, в. Збочнага, в. Волчкі, в. Клепачы і в. Прашкова за ахвяры грашмі ў суме 61 зл. 50 гр. на карысьць бібліятэкі-чытальні пры гуртку.

Ізноў матура. Бацькаўскі Камітэт пры Віл. Бел. Гімназіі на сходзе сваім 30.Х.—27. пастанавіў зьвярнуцца да Галоўнай Управы Т-ва Бел. Школы з просьбаю ізноў парушыць перад міністрам асьветы справу наданьня матуры Віленск. Бел. Гімназіі. Галоўная Управа з свайго боку, апіраючыся на просьбу бацькоў, а таксама паклікаючыся на свой мэмор'ял у гэтай справе, зьвярнулася паноўна да міністра асьветы з просьбаю прыхільна вырашыць насьпеўшую патрэбу беларускага грамадзянства мець сваю гімназію з правамі.

Дажыўляньне дзяцей пачатковых школ. З 10 г. лістапада школьны аддзел магістрату прыступіў да выплаты дапамогаў на дажыўленьне дзяцей пачаткавых школ на месяц кастрычнік. А аб беларускіх дзецях магістрат нешта й ня думае.

Субсыдыі места на жыдоўскія школы. На паседжаньні 9 лістапада магістрат пастанавіў выасыгнаваць 8.000 злотаў, як субсыдыю для жыдоўскага школьніцтва. А адносна беларускіх школ нешта нічога падобнага ня чутно. Стараньні раднага К. Крука асталіся без рэзультату.

Да зьезду хадэцыі. Зьезд хадэцыі адбыўся ў нядзелю 6 лістапада. Пачаўся, як і трэба было спадзявацца, з касьцёла і з амбоннай прамовы кс. А. Станковіча ў касьцёле Мікалая. Сам зьезд адбыўся ў будынку Інстытуту Гаспадаркі і Культуры. Дэлегатаў прыбыло—129, разам з віленскімі сябрамі хадэцыі і сельсаюзу сабралася да 150 чал.

Праграмны рэфэрат аб ідэалёгіі партыі меў кс. А. Станкевіч. Пасьля дакладаў з месц абраны новы камітэт у складзе: кс. А. Станкевіч, А. Стэповіч, П. Каруза, Я. Шутовіч, Я. Позьняк, Яковіч, Дварэцкі, Красоўскі, Грабінскі, Жук, Ушакевіч. Рэвіз. камісыя — С. Станкевіч, В. Малей, Аўраіцэвіч і Лукашэвіч. Як відна з гэтага складу, хадэцыя і сельсаюз навет у сваіх цэнтральных установах маюць адных і тых самых людзей!..

Цікавыя партыі!..

* * *

Es ist eine alte Geschichte
Doch bleibt sie immer neu...

Над сінімі сьнягамі
У адсьвеце дальных зор...
Чароўна рэюць казкі,
Зьвініць скаваны бор...
І тчэ свае узоры
З замёрзшых, чыстых сьлёз
Мяцелістай рукою
Магутны цар мароз...
Хоць бор спавіты снамі
І на вазёрах — лёд...
Няўхопна пад іх-маскай
Я чую... веснаход.

* * *

Цэлую зімачку буду чакаць
Бураў вясеньніх... і толечкі зоркі
Усьміхнуцца вясною, пайду заклікаць
Вясну на сялянскія ўзгоркі...
Вылеплю жаўранка з песьняў — тварэньняў,
Кіну у неба і ён... зазьвініць.
Даль адгукнецца і шум прабуджэньня
Няўхопна здалёк даляціць...
П'яна растануць ад сонца мяцеліцы,
Вёскі запахнуць квяцьцём вясною...
І ў песьнях маіх веснавіста расьпеніцца
Адзвон пераможнага бою.

Хв. Ільляшэвіч.

Лукішкі, 23.Х-1927 г.

КАРЭСПАНДЭНЦЫІ.

Яшчэ адзін абразок, якіх не павінна быць.

(Добраволя, Катранская гм., Пружаншчына).

Ніхто цяпер ня будзе спрачацца з тым, што адною з галаўнейшых прычынаў нашае нацыянальнае і сацыяльнае няволі зьяўляецца цемра, несьвядомасьць шырокіх масаў сялянства. З гэтага выцякае, што ўсякі праўдзівы, а не на паказ толькі, барацьбіт за волю працоўнага люду у першую чаргу павінен змагацца з цемрай нашага сярмяжнага народу, якую вякамі падтрымоўвалі ўсе тыя, што кіравалі нашым жыцьцём і сядзелі на нашым карку. Цяпер, калі беларуская вёска прабудзілася і пачала сілаю прабіваць сабе шлях да асьветы, вельмі няпрыемна бачыць тыя адзінкі і ґрупы, якія сьведама ўхіляюцца ад гэтае працы. Такіх людзей ёсьць шмат у нашай Котранскай гміне. З гэтае прычыны ў нас, пасьля разгрому Грамады, не ўдалося арганізаваць, ня гледзячы на высілкі некатарых адзінак, ані воднае культурна-асьветнае ўстановы. Усе баяцца папасьць ў няміласьць п. каманданта ці якога іншага ўрадоўца. Праўда, ёсьць і ў нас адзінкі, якія, ня гледзячы на ўсе перашкоды, распачалі сваю працу на карысьць свайго народу, але такіх яшчэ вельмі мала. А моладзь? Пра нашу моладзь, у большасьці выпадкаў стыдна і гаварыць; гэта ня моладзь, а, як кажуць, „быдло“ без пастуха, марнуець яна свае маладыя сілы ў п'янстве, дзеля чаго нясуць да жыда апошні пуд жыта. Вышэйшай мэтай нашай моладзі зьяўляецца — здабыць сабе „галіфэ“ і павесіць „галстук“, а калі яшчэ да гэтага ёсьць і на „бутэльку“ — тады яму і сам чорт ня брат, ходзяць па вуліцы з „шыкам“, абражаючы бруднымі словамі ўсіх, хто нарвецца, або гуляюць у карты. А пагаварэце вы з якім і спытайце, напрыклад, што чуваць новага — дык атрымаеце такія апавяданьні: у вёсцы Б. было гульбішча, усе былі п'яныя нат і дзяўчаты, дайшло да бойкі і г. д. або: у вёсцы Н. хлопцы зьбілі да паўсьмерці дзяцюка з вёскі Л., бо, бачыце, мелі на яго злобу. Больш нічога ад аго не пачуеце, а калі вы пачнеце яму казаць, што пара ўжо кінуць гэтыя дурныя звычаі і разам з іншымі вёскамі ўзяцца да працы на агульную карысьць, дык вас асьмяюць і скажуць, што гэта ня наша справа, ёсьць там дзесь такія людзі, якія ўсё знаюць, дык няхай і працуюць, а нам што...

Дык ведайце-ж, што ніхто ня дасьць вам лепшай долі, калі вы самы аб гэтым не паруліцеся, а дзеля гэтага усе, як адзін адгукнецеся на той магутны кліч, які рэхам нясецца па ўсіх беларускіх вёсках. будзячы нас ад вяковага сну і няволі... Дык ўсе да працы, бо надзея ўся на моладзь і ўся будучыня ў яе руках. **Вораг цемры.**

Гэй наперад!!!

(Вёска Пяшчанка, Скідэльскай вол. Горадз. п.).

Гуртком Т-ва Бел. Школы быў пастаўлены спэктакль-вечарына ў вёсцы Раўкох, Скідэльскай вол., у памяшчэньні бышай школы. Адыграна была драма Ф. Аляхновіча—„Дрыгва“ ў 6-ці актах. Перад пачаткам спэктаклю выступіў хор. Як толькі паднялася заслона, былі зачараваны выглядам нацыянальных вопратак. Прапяялі: „Не пагаснуць зоркі ў небе“. Пяючы гэту песьню, кожны з глядзельнікаў адчуваў у сэрцы нейкі жаль і спачуцьцё да свайго роднага.

Драма была выканана вельмі добра. Дэкарацыя была таксама адпаведная. Глядзельнікаў было так многа, што мест не хапала сядзець. Спэктакль, кончыўся гукам воплескаў. Усе задаволеныя, разышліся ў поўнай надзеі на лепшую сваю будычыню...

Глядзельнік.

Хутчэй да працы.

(в. Лапінцы, Палачанскай гм., Маладэч. пав.).

Як радасна і прыемна чытаць на старонках газэты, што па ўсіх кутках нашае шматпакутнае Бацькаўшчыны вядзецца культурна-асьветная праца, што наш сярмяжны беларускі народ будзіцца ад сну, пакрысе адчыняе вочы, гуртуецца ў культурныя арганізацыі, творыць гурткі Т-ва Беларускае Школы, якія ладзяць спэктаклі, адчыняюць бібліятэкі-чытальні і г. д. Сэрца радуецца, гледзячы на беларускую моладзь, якая, прачнуўшыся ад сну, скідае з сябе векавечныя путы і шпарка ідзе да лепшае будучыні. Толькі наша моладзь вёскі Лапінцы яшчэ сьпіць, атручвае сябе гарэлкай, яшчэ ня можа прачухацца. Браты! — дакуль вы будзеце заліваць гарэлкай свой розум, сваё сумленьне? Ці не пара ўжо апомніцца, прыйсьці да розуму і магутнымі маладымі грудзямі сказаць: „Даволі мы спалі, даволі жылі ў цемры, сьвету нам, сьвету!

На вас, Лапінская моладзь, хлопцы і дзяўчаты, ляжыць абавязак і вялікі абавязак—даць прыклад маладому падрастаючаму пакаленьню, што і вы палажылі цэглінкі на адбудову лепшага жыцьця. Калі вы не дасьцё гэтага прыкладу, калі вы і надалей будзеце жыць так, як і цяпер, дык падрастаючая моладзь пракляне вас, бо вы трымаеце яе ў лапах цемры, бо вы ня хочаце вясьці яе да сьвету, да сонца. Дык скіньце з сябе гэтае ярмо нядолі і дружна і сьмела плячо ў плячо ідзеце ў бой з цемрай, ідзеце змагацца за лепшую, сьветлую будучыню. Пакажэце, што вы ня ворагі, а сыны сваей Бацькаўшчыны, што вы здольны працаваць!

Язэп Садоўскі.

Даволі спаць, пара прасnуцца.

(В. Галічкаўцы, Слонімшчына).

Культурна-адраджэнскі рух ахапіў усю нашу Бацькаўшчыну. Вёскі саматугам вядуць культурную працу, змагаючыся з вяковаю цемраю, што павісла над намі, як чорная хмара. Многа вёсак нашых ужо сталі нароўні з другімі культурнымі старонкамі. Прыслухоўваючыся да працы тых вёсак, і наша гміна імкнецца да арганізацыйна-культурнай працы, закладаючы Гурткі Т-ва Беларускае Школы. І вынікі ад гэтага бачым вельмі пажаданыя: п'янага трудна ўбачыць, бо гэты грош ідзе не на гарэлку-атруту, а на патрэбы культурныя — на выпіску газэт, кніжак і журналаў. Брыдкіх слоў—лаянак таксама ня чуваць, як даўней, бо кніжка і газэта дае зразумець жыцьцё людзкае і дае патрэбную карысьць у вядзеньні гаспадаркі і ў грамадзкім сужыцьці. Толькі на вялікі жаль адна вёска Грынкоўшчына на многа адстала ад усяго грамадзкага жыцьця. Моладзь, за выняткам адзінак, толькі і лятуціць аб тым, каб напіцца, ды пабіцца, ды шкоду каму зрабіць, як гэта было 11 верасьня з Галічкаўцамі, што пашчапалі адзін аднаму галовы; а газэты, дык дагэтуль ніхто не атрымоўвае, бо іх гэта ня цікавіць. Асабліва адзначаецца і верхаводзіць гэтым Р. С. Лашко, які толькі знае, што дзяўчатам па тварыбіць, як гэта было 27 верасьня, дый іншымі бруднымі справамі займацца і другіх ад карыснае культурнае працы адцягіваць. Колачкі ды кулакі, вось у іх пацеха. Адным словам, вёска сярэднявечнае эпохі. Браты Беларусы! Ці ня стыд вам перад сваімі суседзямі і калегамі?! Ці ня сорам вам, што другія маюць кніжкі і газэты, а вы... парожнюю пасудзіну ад тарэлкі! Пара апамятацца! Свой лёс залежыць ад нас самых! **Сусед.**

І асьветы не даюць.

(Пружаншчына).

16. Х.—27 г. Залескі гурток Т-ва Бел. Школы меўся наладзіць спэктакль-вечарыну ў в. Бартнавічах. За два тыдні была падана просьба да старосты ў Пружанах аб дазволе пастаноўкі спэктаклю ў школьным будынку. Нас пацешылі, што дазвол атрымаем церав паліцыю. Вялікая радасьць ахапіла ўсю ваколіцу, навет 8-мі гадовыя дзеткі і тыя зубрылі вершыкі дарагіх ім нашых паэтаў. Увесь час сярод нашага насельніцтва толькі і была гутарка пра свой беларускі спэктакль. Чулася, што гэта захопленьне, гэта чаканьне перарабіла нашых сялян, нашу моладзь, якія толькі і жылі надзеяй убачыць сваё мясцовае нацыянальнае сьвята. Але... дарэмныя былі нашы лятуценьні, дарэмны радасьці: дазволу нам у апошні час не далі. Чаму? Ці-ж нам ужо ня вольна зрабіць няшкоднае маленькае сьвята? Ці-ж камусьці страшна, каб наш сярмяжнік, замест палітыкі, заняўся асьветай? А можа, пане староста, гэта якая-небудзь абмылка, бо-ж ніяк ня верыцца, каб у 20-м стагодзьдзі, у сярэдзіне культурнай Эўропы, меўся-б куточак, дзе забараняюць людзям працаваць на культурнай ніве!? Спадзяёмся, што тут нейкая абмылка, якую, пане староста, вам трэба справіць. Імкненьня масы да асьветы стрымаць ня ўдасца!

Нездаволены.

Пісьмо у Рэдакцыю.

Паважаны Грамадзянін Рэдактар!

Пакорна прашу зьмясьціць на старонках паважанай Вашай часопісі наступнае:

Я, як радны Радашкоўскае воласьці, абмылкова і ганебна стаў ахвярай агэнтаў Паўлюкевіча, якія мне запрапанавалі ехаць у Вільню на першы Беларускі Зьезд Валасных Самаўрадаў. Не разьбіраючыся ў гэтым ашуканстве і не ўяўляючы сабе ясна, што гэта за зьезд, я прыехаў. Досыць было пачуць, як „паважаны“ архі-здрайца наш Паўлюкевіч пачаў ганьбіць тых нашых дзеячоў, на якіх мы глядзім, як на шчырых барацьбітаў за лепшую нашу будучыню, мне адкрыліся вочы і я ўбачыў — дзе я знаходзіўся. Дык дазвольце ж цераз Вашу газэту заявіць, што я нічога супольнага з Паўлюкевічам і яго прадажнымі агентамі ня меў, ня маю і мець не жадаю.

Тых паважаных сяброў радных, якія таксама сталі ахвярамі ашуканства і якія ня страцілі чыстае сумленьне і баязьні перад грозным і страшным судом народа, заклікаю зараз-жа парваць усе зносіны з тымі, чыё толькі адно імя брыдка слухаць не прадажнаму беларусу.

Вазгелы, Радашкоўскае воласьці, Маладэчанскага пав., Лаўнік і радны Радашкоўскае воласьці.

8.XI-1927 г. **Пракоп Казюковіч.**

Паштовая скрынка.

Сяргею Семчыку. Вершы вашы не зьмяшчаем—вельмі слабыя. Чытайце больш. — **Прысутнаму.** Карэспандэнцыі вашы зьмяшчаем.—**Сыну Беларуса.** Карэспандэнцыю зьмясьцім у наступных нумарох. — **Я. Г.** Карэспандэнцыі аб Рагулі і Аляксюку ня маем.— **N.** Трэба на карэспандэнцыі, апроч псэўдоніму (мянюшкі), падаваць для ведама рэдакцыі і запраўднае прозьвішча з дакладным адрэсам, інакш карэспандэнцыю не зьмяшчаем.

Усячына.

Работніцкія заробкі ў сьвеце.

Цікаўныя лічбы заработкаў работніка ў розных краёх прыводзіць у сваей брашурцы п. Сташыньскі.

Міжнародавае Бюро Працы выдала статыстыку, у якой падала такія лічбы гэтых заробкаў. Калі прыняць заробак польскага работніка ў Варшаве (ў кастрычніку) за 100, дык заробак бэльгійскага работніка (ў Брусэлі) азначыцца, як 102,5; работніка ў Вене і Рыме—107,5; у Мілане і Падуі (ў Італіі) — як 115; у Парыжу—137,5; у Лёндане — 250; у Капэнгагене (Данія)—300; у Оттаве — 355; у Філядэльфіі—427. Ясна, што апошнія месцы найвышэйшых платаў—у Амэрыцы.

Рэдактар-Выдавец: Р. Аляхновіч.

Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая 22.